

Res. article

Adverb Position in Persian WH-Multiple Questions

Akram Razavizadeh^{1✉}, Hengameh Vaezi²

1- Ph.D. of Linguistics, Ardabil Branch, Islamic Azad University, Ardabil, Iran. 2- Assistant Professor, Department of English Language and Linguistics, Rasht Branch, Islamic Azad University, Gilan, Iran.

Received: 2020/25/02

Accepted: 2020/08/05

Abstract

Persian wh-multiple questions are divided into two groups: sequential and split. Sequential group includes simple and coordinated. In the split one, coordinated wh-words are separated. The purpose is to study the syntactic operation of WH-multiple questions considering the position of speaker-oriented adverbs. First, we will examine the performance of WH-multiple questions from collocation viewpoint, then, consider speaker-oriented adverbs' position in these constructions to find out the relationship of adverbs with WH-questions. Theoretical framework is based on Gračanin-Yuksek (2017), Lipták (2011) and also Citko and Gračanin-Yuksek (2013). The method is descriptive-analytical. Data analyses of WH-questions show their collocation is grammatical with adjunct-adjunct array except in the simple coordinated ones. The position of speaker-oriented adverbs shows that *æz hæme mohemtær* is an only adverb with high frequency used in them. In contrast, the presence of adverbs like *qætæn*, *sadegane*, *fajæd*, *barha*, *xoſbæxtane*, and *hægigætæn* in WH-multiple questions causes ungrammatically of wh-constructions. The position of *ehtemalæn* in adjunct-adjunct of sequential coordinate is before the second wh-question. The position of *be rasti* in adjunct-argument of sequential coordinate is before the first wh-question. The position of *vageæn* in adjunct-argument of simple coordinate type is before the first wh-question. Also, in argument-argument of sequential coordinate the position of *ehtemalæn* is before the second wh-question.

Keywords: wh-multiple questions, wh-questions array, adverb, speaker-oriented adverbs, Persian.

Citation: Razavizadeh, A., Vaezi, H. (2021). Adverb Position in Persian WH-Multiple Questions. *Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 9 (32), 43-63. (In Persian).

جایگاه قید در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای زبان فارسی

اکرم رضوی‌زاده^۱، هنگامه واعظی^۲

۱- دکترای زبان‌شناسی، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران. ۲- استادیار گروه زبان انگلیسی و زبان‌شناسی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، گیلان، ایران.

پذیرش: ۱۳۹۹/۲/۱۹

دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۶

چکیده

ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای زبان فارسی به دو نوع اصلی متوالی و گسسته تقسیم می‌شوند. گروه متوالی شامل دو نوع ساده و هم‌پایه است. در گروه گسسته، پرسش‌واژه‌های هم‌پایه جدا از هم هستند. هدف از جستار پیش رو، بررسی رفتار نحوی ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای در رابطه با جایگاه قیده‌های گوینده‌محور است. بدین منظور، ابتدا عملکرد ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای را از نظر باهم‌آیی بررسی کرده، سپس به جایگاه قیده‌های گوینده‌محور در این نوع ساخت‌ها می‌پردازیم تا بدین‌جهت جایگاه قید با آرایش پرسش‌واژه‌ها چه ارتباطی دارد. چارچوب نظری پژوهش گراشانین-یوکسیک (۲۰۱۷)، لیتاک (۲۰۱۱) و نیز چیتکو و گراشانین-یوکسیک (۲۰۱۳) و از نوع توصیفی - تحلیلی است. بررسی داده‌ها در رابطه با ترتیب پرسش‌واژه‌ها نشان می‌دهد که باهم‌آیی پرسش‌واژه‌ها به‌جز ساخت‌های پرسشی چندگانه با ترتیب افزوده‌ای - افزوده‌ای در بقیه موارد دستوری است. بررسی جایگاه قیده‌های گوینده‌محور نیز نشان می‌دهد «ازهمه‌مهم‌تر»، تنها قیدی است که بیشترین کاربرد را در این نوع ساخت‌ها دارد. در مقابل، حضور قیدهایی همچون «قطعاً، صادقانه، شاید، بارها، خوشبختانه و حقیقتاً»، در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای موجب نادستوری شدن ساخت پرسشی می‌شود. در ساخت پرسشی افزوده‌ای - افزوده‌ای از نوع هم‌پایه متوالی، جایگاه «احتمالاً»، پیش از پرسش‌واژه دوم است. در افزوده‌ای - موضوعی از نوع هم‌پایه متوالی، جایگاه قید «به راستی»، پیش از پرسش‌واژه اول است. در افزوده‌ای - موضوعی از نوع چندگانه، جایگاه «واقعاً» پیش از پرسش‌واژه اول است؛ همچنین، در موضوعی - موضوعی از نوع هم‌پایه متوالی، جایگاه «احتمالاً»، پیش از پرسش‌واژه دوم است.

کلیدواژه‌ها: ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای، آرایش پرسش‌واژه‌ها، قید، قیده‌های گوینده‌محور، زبان فارسی.

استناد: رضوی‌زاده، اکرم؛ واعظی، هنگامه (۱۳۹۹). جایگاه قید در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای زبان فارسی. *فصلنامه مطالعات زبان‌ها و*

گویش‌های غرب ایران، ۹ (۳۲)، ۶۳-۴۳.

۱- مقدمه

ساخت‌های پرسشی به دو نوع ساخت‌های پرسشی بلی / خیر^۱ و ساخت‌های پرسشی پرسش‌واژه‌ای^۲ تقسیم می‌شوند. در برخی ساخت‌های پرسشی پرسش‌واژه‌ای، بیش از یک پرسش‌واژه دیده می‌شود که در آن‌ها دو پرسش‌واژه (یا بیشتر^۳) به وسیله هم‌پایه‌ساز^۴ «و» هم‌پایه می‌شوند یا بدون حضور هم‌پایه‌ساز کنار هم قرار می‌گیرند. این نوع ساخت‌های پرسشی که «چندپرسش‌واژه‌ای‌ها» نامیده می‌شوند، به انواع ساخت‌های پرسشی «متوالی» و «گسسته» تقسیم می‌شوند (واعظی و کریمی، ۱۳۹۸). ساخت‌های پرسشی متوالی شامل دو نوع «هم‌پایه^۵» و «چندگانه^۶» هستند. در نوع هم‌پایه، پرسش‌واژه‌ها پشت سر هم می‌آیند و با کمک هم‌پایه‌ساز «و»، با هم هم‌پایه می‌شوند، در حالی که در نوع چندگانه، پرسش‌واژه‌ها بدون حضور هم‌پایه‌ساز «و»، کنار هم قرار می‌گیرند. در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای از نوع گسسته^۷، پرسش‌واژه‌های هم‌پایه از هم جدا و گسسته هستند. در زیر نمونه‌ای از هر نوع آمده است.

(۱) علی کی دیدی و کجا دیدی؟

(۲) کی گفت چی گفت؟

(۳) چی خوردی و با کی خوردی؟ (رضوی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۸)

(۱) نمونه‌ای از ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی است که در آن دو بند هم‌پایه با کمک هم‌پایه‌ساز «و» به هم متصل شده و سازه‌مشترک بین آن‌ها در هم‌پایه اول [دیدی] به دلیل اشراف چندگانه و برآوردن اقتصاد زبان حذف شده است. در مثال (۲) پرسش‌واژه‌ها به صورت متوالی ولی بدون حضور هم‌پایه‌ساز «و»، ساخت پرسشی‌ای ایجاد کرده‌اند که این‌ها را ساخت پرسشی چندگانه می‌نامیم. در این ساخت پرسشی نیز، سازه‌مشترک [گفت] به دلیل همسانی و اشتراک پس از پرسش‌واژه اول حذف شده است. (۳) ساخت پرسشی گسسته است که در آن سازه‌مشترک [خوردی] در هم‌پایه دوم حذف شده و دو بند

1. yes-no questions

2. wh-questions

۳- تعداد پرسش‌واژه‌های دخیل در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای می‌تواند بیش از دو پرسش‌واژه باشد، اما خارج از حوزه بررسی ما بوده و در این جستار تنها ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای دارای دو پرسش‌واژه را بررسی می‌کنیم و ساخت‌های پرسشی بیش از دو پرسش‌واژه نیاز به بررسی دیگر دارد.

4. coordinaor

5. coordinated WHQ

6. multiple questions

7. tag-Wh questions (TagWh)

هم‌پایه از راه هم‌پایه‌ساز «و»، به هم مرتبط شده‌اند (رضوی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۸).

تومازویکس^۱ (۲۰۱۱) با بررسی ساخت‌های پرسشی در زبان‌های اسلاوی، مجارستانی و رومانیایی نشان می‌دهد آنچه موجب تفاوت ساخت‌های پرسشی هم‌پایه و چندگانه می‌شود، حضور قیدهایی همچون *most importantly* و *later* بین پرسش‌واژه‌ها است. چنین برآیندی تأییدکننده این مطلب است که بندها/ جمله‌واره‌ها با یکدیگر ترکیب شده‌اند. بیلبی و گازدیک^۲ (۲۰۱۲) نیز با بررسی هم‌پایگی پرسش‌واژه‌ها در ساخت‌های پرسشی چندگانه زبان‌های مجارستانی و رومانیایی به این نتیجه رسیده‌اند که قید را تنها در ساخت‌های به‌لحاظ نوایی نشان‌دار^۳ می‌توان آورد؛ یعنی جایی که قید و پرسش‌واژه دوّم، سازه‌های تصادفی^۴ هستند؛ همچنین، قیده‌ها در ساخت‌های پرسشی گسسته می‌توانند پیش از آخرین پرسش‌واژه بیایند.

ارنست^۵ (۲۰۰۴) قید حالت را همراه قید مقدار^۶ «تقریباً»، قید دامنه^۷ «از نظر منطقی (منطقاً)» و قید تکرار^۸ «بارها» درون‌رویدادی^۹ یا توصیف‌گر فعل در نظر می‌گیرد. در بررسی او قیدهایی همچون قید ارزیابی «متأسفانه» و قید وجهی^{۱۰} «شاید»، موضوع گزاره‌ای^{۱۱} می‌پذیرند؛ در حالی که قید حالت، موضوع رویدادی^{۱۲} می‌گیرد و همان رویدادی است که با محمول جمله مرتبط است (ابیلی و گودارد^{۱۳}، ۲۰۰۳). به نظر شائر^{۱۴} (۲۰۰۳) قید جایگاه نحوی مشخصی در جمله ندارد و به همین دلیل برای قید از عبارت «یتیم نحوی یا به بیان دیگر جافتاده نحوی^{۱۵}» استفاده می‌کند.

واعظی و کریمی (۱۳۹۸: ۱۶۰) در پژوهشی ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای هم‌پایه زبان فارسی را بررسی می‌کنند و به این نتیجه می‌رسند که زبان فارسی ویژگی‌های رده‌زبانی آزاد، آمیخته و افزوده‌ای را نشان نمی‌دهد و نمی‌توان آن را به‌طور قطعی در یکی از آن رده‌ها قرار داد. راسخ‌مهند (۱۳۸۲)

1. B. Tomaszewicz
2. G. Bîlbîie & A. Gazdik
3. prosodically marked sentence
4. incidental
5. T. Ernst
6. degree adverb
7. domain adverb
8. iterative adverb
9. event internal
10. modal adverb
11. propositional argument
12. event argument
13. A. Abeillé & D. Godard
14. B. Shaer
17. syntactic orphan

براساس الگوی متیوز^۱ (۱۹۸۱) قید را براساس جایگاه و با توجه به مقید ساختن فعل و جمله به دو دسته کلی «قید فعل» و «قید سطح جمله» تقسیم کرده و برای تبیین دیدگاه خود از ملاک‌های معنایی و نحوی استفاده می‌کند؛ به نظر ایشان قیدهایی همچون «خوشبختانه» و «متأسفانه» که قید جمله هستند، می‌توانند در بیشتر جمله‌ها با فعل‌های متفاوت به کار روند، اما «آهسته» و «کلمه به کلمه» چنین وضعیتی ندارند. منصوری (۱۳۹۳) با بررسی جایگاه بی‌نشان قید حالت در زبان فارسی نشان می‌دهد که توزیع قیدها در جایگاه‌های مختلف از الگوی یکنواختی برخوردار نیستند و در جایگاه «بعد از فاعل» و «بعد از مفعول»، بیشترین امکان وقوع قید را به خود اختصاص داده و جایگاه‌های اصلی و بی‌نشان قید هستند.

با توجه به آنچه بیان شد، پژوهش حاضر می‌تواند گامی در راستای بررسی ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای و جایگاه قید در آن‌ها باشد؛ بنابراین، انجام چنین پژوهشی در این نوع ساخت‌ها «هر دو نوع متوالی (هم‌پایه و چندگانه) و نیز گسسته» ضروری می‌نماید تا مشخص کند دو پرسش‌واژه با تمرکز بر قیدها در چه جایگاه‌هایی ظاهر می‌شوند و چه محدودیت‌هایی دارند و این سازه افزوده شده، در کدام قسمت ساخت چندپرسش‌واژه‌ای واقع می‌شود؛ به بیان دیگر، پژوهش حاضر درصدد است رفتار نحوی قید و آرایش پرسش‌واژه‌ها را در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای زبان فارسی بررسی کند.

۲- ساخت‌های پرسشی هم‌پایه مورد نظر گراشانین-یوکسک^۲

در این بخش ابتدا به تقسیم‌بندی گراشانین-یوکسک (۲۰۱۷) و لپتاک^۳ (۲۰۱۱) در باب ساخت‌های پرسشی می‌پردازیم و در بخش بعد به چارچوب مورد نظر در مورد جایگاه قید در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای خواهیم پرداخت. گراشانین-یوکسک (۲۰۱۷) تقسیم‌بندی‌ای از ساخت‌های پرسشی هم‌پایه ارائه می‌کند که شامل «زبان‌های مختلط»، «زبان‌های دارای ارتقاء پرسش‌واژه چندگانه (زبان‌های MF^۴)» و «زبان‌های پرسش‌واژه در جای اصلی» و «زبان‌های بدون ساخت‌های پرسشی چندگانه» است که در زیر به بررسی هریک از آن‌ها می‌پردازیم.

۲-۱- ساخت‌های پرسشی هم‌پایه در زبان‌های مختلط

گراشانین-یوکسک (۲۰۱۷) در مورد ساخت‌های پرسشی هم‌پایه در زبان‌های مختلط از زبان‌های از نوع

1. H. Mathews
2. M. Gračanin-Yuksek
3. A. Lipták
4. multiple wh-fronting languages

انگلیسی و هلندی نام می‌برد. ساخت پرسشی هم‌پایه در زبان انگلیسی در صورتی نادرستی^۱ است که یکی از پرسش‌واژه‌ها فاعلی باشد. از آنجا که در زبان انگلیسی فاعل نمی‌تواند از بند خود حذف شود، دلیل نادرستی بودن (4 a) نامناسب بودن جایگاه اولیه فرضی آن است که در جمله (4 b) آمده است.

4) a. *I don't know **who** and with **what** broke the window.

نمی‌دونم کی و با چی پنجره رو شکست.

b. I don't know [**who**_i t_i broke the window] and *[with **what**_j broke the window t_j]

نمی‌دونم کی پنجره رو شکست و با چی پنجره رو شکست.

(براون^۲، ۱۹۷۲: ۲۲۴)

لیپتاک (۲۰۱۱) نیز در مورد زبان‌های دارای ساخت پرسشی هم‌پایه مختلط معتقد است که در این نوع زبان‌ها، تنها افعال اختیاری دارای پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای^۳ و موضوعی^۴ می‌توانند با هم هم‌پایه شوند؛ مانند، فعل متعدی اختیاری *eat* و *drink* که در آن هم‌پایگی دو پرسش‌واژه موضوعی و افزوده‌ای دستوری است. در مقابل، فعل متعدی اجباری *fix* و *wash* قرار دارد که در آن هم‌پایگی پرسش‌واژه‌های موضوعی و افزوده‌ای موجب نادرستی شدن ساخت پرسشی می‌شود، مانند نمونه‌های (۵) از زبان انگلیسی.

5) a. ***What** and **to who** did Dana give?

دانا چی و به کی داد؟

b. ***What** and **where** did Dana fix?

دانا چی و کجا تعمیر کرد؟

c. **What** and **when** did Kofi eat?

کُفی چی و کی خورد؟

d. **When** and **why** did Kofi leave?

کُفی کی و چرا ترک کرد؟

(لارسن^۵، ۲۰۱۲)

۲-۲- ساخت‌های پرسشی هم‌پایه در زبان‌های دارای ارتقاء پرسش‌واژه چندگانه

ساخت‌های پرسشی هم‌پایه در زبان‌های دارای ارتقاء پرسش‌واژه چندگانه کمابیش موازی با ساخت‌های

1. ill-formed
2. W. Browne
3. wh-adjuncts
4. wh-arguments
5. B. Larson

پرسشی چندگانه هستند؛ یعنی امکان پیش‌آیندی پرسش‌واژه‌های ساخت‌های پرسشی چندگانه در ساخت‌های پرسشی هم‌پایه نیز وجود دارد؛ از این رو، یک ساخت پرسشی هم‌پایه ممکن است شامل دو پرسش‌واژه موضوعی، یک پرسش‌واژه موضوعی و یک پرسش‌واژه افزوده‌ای، و نیز دو پرسش‌واژه افزوده‌ای باشد. همان طور که نمونه‌های (۶) و (۷) از زبان بلغاری نشان می‌دهند.

6) a. **Kogo kakvo e spoletjalo?**

whom what AUX stricken

‘What struck whom?’

چی به کی ضربه زد؟

b. **Kogo i kakvo e spoletjalo?**

whom and what AUX stricken

‘Whom and what struck?’

به کی و چی ضربه زد؟

(چیتکو و گراشانین-یوکسیک، ۲۰۱۳: ۱۵)

7) a. **Koj koga ste si hodi v Bulgaria?**

Who when will REFL. Go in Bulgaria

‘Who when is going to Bulgaria?’

کی کی به بلغارستان میره؟

b. **Koj i koga ste si hodi v Bulgaria?**

who and when will REFL. go in Bulgaria

‘Who and when is going to Bulgaria?’

کی و کی به بلغارستان میره؟

(چیتکو و گراشانین-یوکسیک، ۲۰۱۳: ۱۴)

۳-۲- ساخت‌های پرسشی هم‌پایه در زبان‌های در جای اصلی و زبان‌های بدون ساخت‌های پرسشی چندگانه

ژانگ^۲ (۲۰۰۷) نمونه‌هایی از ساخت‌های پرسشی هم‌پایه در زبان چینی با پرسش‌واژه موضوعی و پرسش‌واژه افزوده‌ای، مانند (a 8) و با دو پرسش‌واژه موضوعی ارائه می‌دهد، همان طور که در ساخت پرسشی (b 8) مشخص است.

8) a. **Shui yiji weishenme Wang Jiaoshou zoutian biao yang-le?**

who and why Wang Prof. yesterday praise-PRF

*‘Whom and why did Prof. Wang praise yesterday?’

پروفسور وانگ دیروز کی و چرا تحسین کرد؟

1. B. Citko & M. Gračanin-Yuksek

2. N. Zhang

b. **Shui** haiyou **duoshao-qian** ni dasuan yao juanxian?
who and how.much-money you plan want donate
***Whom** and **how much** money do you plan to donate?*

قصده دارید به کی و چه مقدار پول اهدا کنید؟

(ژانگ، ۲۰۰۷: ۲۱۳۶)

9) **Neyi** ve **ne** zaman yaptın?
what and what time you-did
***What** have you done, and **when**?

چیکار کردی و کی؟

(لوئیس^۱، ۱۹۶۷: ۷۰)

ساخت پرسشی هم‌پایه در (۹) شامل حداقل یک پرسش‌واژه موضوعی است.

پس از بیان انواع زبان‌ها و ساز و کار تشکیل ساخت‌های پرسشی چندگانه از دید گراشانین-یوکسیک (۲۰۱۷)، حال انواع ساخت‌های پرسشی هم‌پایه را از دید لپیتاک (۲۰۱۱) بیان می‌کنیم که «زبان‌های دارای ساخت پرسشی هم‌پایه افزوده‌ای»، «زبان‌های دارای ساخت پرسشی هم‌پایه آزاد» و «زبان‌های دارای ساخت پرسشی هم‌پایه مختلط» را دربر می‌گیرند که پیش‌تر به مورد آخر اشاره شد.

۳- انواع ساخت‌های پرسشی هم‌پایه مورد نظر لپیتاک

لپیتاک (۲۰۱۱) سه نوع اصلی زبان‌های دارای ساخت پرسشی هم‌پایه را مشخص می‌کند که در زیر به هریک از آن‌ها با مثال‌هایی از زبان‌های مختلف می‌پردازیم.

۳-۱- زبان‌های دارای ساخت پرسشی هم‌پایه افزوده‌ای

در این نوع زبان‌ها، تنها افزوده‌ها می‌توانند هم‌پایه شوند. نمونه‌های (۱۰) از زبان هلندی این مسئله را روشن می‌سازند.

10) a. ***Wat** en aan **wie** heb je gegeven?
what and to who have you given
***What** and to **whom** did you give?*

چی و به کی دادی؟

b. ***Wat** en **waar** heeft Jan gerepareerd?
wat en waar has Jan fixed
***What** and **where** did Jan fix?*

جان چی و کجا تعمیر کرد؟

- c. *Wat en waar heeft Jan gegeten?*
what en where has Jan eaten
“**What and where** did Jan eat?”

جان چی و کجا خورد؟

- d. *Wanneer en waarom ben je weggegaan?*
when and why aux you left
“**When and why** did you leave?”

کی و چرا ترک کردی؟

(زبان هلندی، لیتاک: ۲۰۱۱: ۲)

در (10 a) از زبان هلندی، هم‌پایگی پرسش‌واژه‌های موضوعی *wat* و *wie* و نیز هم‌پایگی پرسش‌واژه موضوعی *wat* و پرسش‌واژه افزوده‌ای *waar* در (10 b) موجب نادستوری شدن ساخت‌های پرسشی شده است؛ چون در این زبان، همان گونه که در (10 c) و (10 d) مشخص است، تنها هم‌پایگی افزوده‌ها امکان‌پذیر است.

۳-۲- زبان‌های دارای ساخت پرسشی هم‌پایه آزاد

در این نوع زبان‌ها هر نوع پرسش‌واژه‌ای می‌تواند با پرسش‌واژه دیگر هم‌پایه شود. مثال‌های (۱۱) از زبان لهستانی این امر را به خوبی نشان می‌دهند.

- 11) a. *Co i know Jan dat?*
what and whom Jan gave
lit. “**What and to whom** did Jan give?”

جان چی و به کی داد؟

- b. *Kto i jak naprawil zlew?*
who and how fixed sink
lit. “**Who and how** fixed the sink?”

کی و چگونه سینک ظرفشویی را تعمیر کرد؟

- c. *Co i dlaczego zjadlas?*
what and why ate
“**What and why** did you eat?”

چی و چرا خوردی؟

- d. *Gdzie i kiedy Jan sie urodzil*
where and when Jan REFL born
“**Where and when** was Jan born?”

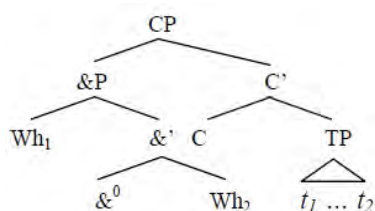
جان کجا و کی به دنیا اوامد؟

(زبان لهستانی، لیتاک: ۲۰۱۱: ۲)

همان گونه که مثال‌های (۱۱) نشان می‌دهند، پرسش‌واژه‌های موضوعی - موضوعی در (11 a)،

موضوعی - افزوده‌ای در (11 b) و (11 c) و افزوده‌ای در (11 d) با یکدیگر هم‌پایه شده و ساخت پرسشی هم‌پایه دستوری ساخته‌اند.

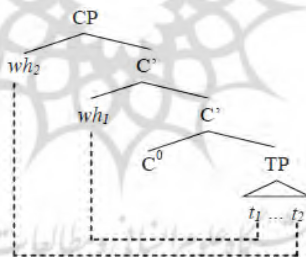
نمودار (۱) ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی را نشان می‌دهد. همان طور که در این نمودار مشخص است، در ساخت‌های پرسشی هم‌پایه، دو پرسش‌واژه درون همان بند ایجاد شده و به جایگاه حاشیه چپ حرکت می‌کنند و تنها در این جایگاه اشتقاقی با یکدیگر هم‌پایه می‌شوند.

CWH

نمودار (۱). (ساخت پرسشی هم‌پایه) چیتکو و گراشانین-یوکسیک (۲۰۱۳)

نمودار (۲) ساخت پرسشی چندگانه را به نمایش می‌گذارد. در این نمودار، دو پرسش‌واژه بدون حرف ربط به حاشیه چپ حرکت کرده‌اند.

MWH

نمودار (۲). (ساخت پرسشی چندگانه) چیتکو و گراشانین-یوکسیک (۲۰۱۳)

۴- قیده‌های گوینده‌محور^۱

اصطلاح قیده‌های گوینده‌محور اصطلاحی است که جکنداف^۲ (۱۹۷۲) برای اولین بار به کار برده است. این نوع قیده‌ها به طور معمول برای بیان احساسات یا ارزیابی گوینده نسبت به محتوای یک گزاره به کار می‌روند. چیتکو و گراشانین-یوکسیک (۲۰۱۳) از جمله زبان‌شناسانی هستند که به مسئله قیده‌های

۱- speaker-oriented adverbs: این قیده‌ها در واقع، نگرش گوینده را به کل جمله‌ای که بیان شده است، نشان می‌دهند (جکنداف، ۱۹۷۲: ۸۹؛ چیتکو، ۱۹۹۹: ۱۱). این نوع قیده‌ها در زبان فارسی بررسی نشده‌اند و در این مقاله با استناد به زبان انگلیسی طبقه‌بندی کرده‌ایم.

گوینده‌محور در ساخت‌های پرسشی پرداخته و آن‌ها را به انواع قیده‌های ارزیابی^۱، قیده‌های کنش‌گفتار^۲ و قیده‌های معرفت‌شناختی^۳ تقسیم می‌کنند که قیده‌های جمله نیز نامیده می‌شوند. آن‌ها «قیده‌های ارزیابی» را قیده‌هایی معرفی می‌کنند که بیان‌گر نگرش گوینده به یک گزاره است (مانند *surprisingly*، *amazingly* و *unfortunately*)؛ «قیده‌های کنش‌گفتار» مورد نظر آن‌ها، قیده‌هایی هستند که کنشی را مشخص می‌کنند (مانند *confidentially* و *frankly*، *honestly*، *briefly*) و «قیده‌های معرفت‌شناختی» شامل قیده‌های درجه‌بندی شدهٔ مختلف (مانند *clearly* و *certainly*، *probably*) هستند.

مورد (12 a) حضور قید گوینده‌محور [*najważniejsze*] را بین پرسش‌واژه‌ها در ساخت پرسشی هم‌پایهٔ زبان لهستانی نشان می‌دهد که یک ساخت دستوری است. در مقابل، در ساخت پرسشی (12 b) حضور چنین قیدی بین پرسش‌واژه‌های ساخت پرسشی چندگانه موجب نادستوری شدن ساخت پرسشی شده است.

12) a. *Kto I najważniejsze co powiedział?*

who and most.importantly what said
‘Who and most importantly what said?’

کی و از همه مهم‌تر چی گفت؟

(زبان لهستانی، لپتاک، ۲۰۱۱: ۱۱)

b. **Kto najważniejsze co powiedział?*

who most.importantly what said
‘Who most importantly said what?’

کی از همه مهم‌تر چی گفت؟

(زبان لهستانی، چیتکو و گراشانین-یوکسک، ۲۰۱۳: ۳۵)

اکنون، پس از بیان چارچوب نظری، در بخش بعد باهم‌آیی پرسش‌واژه‌ها را در داده‌های زبان فارسی و سپس در هر حالت رفتار نحوی متفاوت ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای را در رابطه با جایگاه قیده‌های گوینده‌محوری همچون «احتمالاً، صادقانه، از همه مهم‌تر، قطعاً، به راستی، واقعاً، شاید، بارها و خوشبختانه» بررسی می‌کنیم.

1. evaluative adverbs
2. speech act adverbs
3. epistemic adverbs

۴- داده‌ها به روش کتابخانه‌ای (کتاب‌ها، رسانه‌ها، روزنامه‌ها، شبکه‌های اجتماعی و موتور جستجوی گوگل) و روش میدانی (صحبت‌های افراد مختلف) گردآوری شده‌اند. چنان‌چه در مورد قضاوت ساختی، اهل زبان هم‌رأی نبودند، از آن ساخت نحوی و تحلیل مبتنی بر آن صرف نظر شده است.

۵- باهم‌آیی پرسش‌واژه‌ها و جایگاه قید در زبان فارسی

پرسش‌واژه‌های موضوعی اطلاعات ضروری جمله به شمار می‌روند و جایگزین موضوعات فعلی می‌شوند. در مقابل، پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای اطلاعات قابل حذف جمله هستند و پرسش‌واژه‌هایی را دربر می‌گیرند که مکان، زمان، علت، مقدار یا چگونگی انجام فعل یا رخداد جمله را مورد پرسش قرار می‌دهد. در این بخش از تحلیل ابتدا باهم‌آیی پرسش‌واژه‌ها به ترتیب *افزوده‌ای - افزوده‌ای، افزوده‌ای - موضوعی، موضوعی - افزوده‌ای و موضوعی - موضوعی* در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای هم‌پایه متوالی، چندگانه و گسسته و در هر نوع جایگاه قیدها (با عنوان کلی قیدهای گوینده‌محور) بررسی می‌شود.

۱-۵- باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - افزوده‌ای

باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای «کی» و «کجا» در مثال (۱۳ الف) هم‌پایگی این دو پرسش‌واژه را در زبان فارسی نشان می‌دهد که از نوع متوالی است. مثال‌های (۱۳ ب) و (۱۳ ج) نیز به ترتیب به جایگاه قید گوینده‌محور «از همه مهم‌تر» در این ساخت پرسشی می‌پردازند.

۱۳ الف. *کی و کجا* به دنیا اومده؟

ب. *از همه مهم‌تر کی و کجا* به دنیا اومده؟

ج. *کی و از همه مهم‌تر کجا* به دنیا اومده؟

۱۴ الف. *احتمالاً کی و کجا* به دنیا اومده؟

ب. *کی و احتمالاً کجا* به دنیا اومده؟

ساخت نادرستی (۱۴ الف) نشان می‌دهد که جایگاه قید گوینده‌محور «احتمالاً» پیش از پرسش‌واژه دوم است، همان گونه که ساخت دستوری (۱۴ ب) نشان می‌دهد.

ساخت پرسشی چندگانه (۱۵) که از دو پرسش‌واژه افزوده‌ای «کی» و «چطوری» تشکیل شده است، یک ساخت غیر قابل پذیرش در میان سخنگویان فارسی زبان است.

۱۵ الف. *کی چرا رفتی؟*

ب. *صادقانه کی چطوری رفتی؟*

ج. *کی صادقانه چطوری رفتی؟*

ساخت‌های پرسشی چندگانه (۱۵ ب) و (۱۵ ج) نیز نادرستی بودن قید را در این نوع ساخت‌ها

نشان می‌دهند. (۱۶) ساخت پرسشی گسسته با حضور دو پرسش‌واژه افزوده‌ای «کی» و «چطوری» است که جایگاه قید سخن‌گومحور «از همه مهم‌تر» در این ساخت پرسشی پیش از پرسش‌واژه دوم است.

۱۶ الف. کی رفتی و چطوری؟

ب. *از همه مهم‌تر کی رفتی و چطوری؟

ج. کی رفتی و از همه مهم‌تر چطوری؟

۱۷ الف. *قطعاً کی رفتی و چطوری؟

ب. *کی رفتی و قطعاً چطوری؟

بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای در ساخت‌های پرسشی هم‌پایه متوالی دستوری است. حضور قیدهای گوینده‌محور «از همه مهم‌تر» و «احتمالاً» پیش از پرسش‌واژه دوم دستوری است. ساخت پرسشی چندگانه با ترتیب دو پرسش‌واژه افزوده‌ای، ساخت غیر قابل پذیرشی در میان سخن‌گویان فارسی‌زبان است که حتی حضور قید گوینده‌محور (صادقانه) هم پیش از پرسش‌واژه اول و هم پیش از پرسش‌واژه دوم نادرستی و غیر قابل پذیرش است. ساخت پرسشی گسسته با حضور دو پرسش‌واژه افزوده‌ای دستوری است. در این ساخت چندپرسش‌واژه‌ای حضور قید «از همه مهم‌تر» پیش از پرسش‌واژه دوم دستوری است؛ ولی حضور «قطعاً» هم پیش از پرسش‌واژه اول و هم پیش از پرسش‌واژه دوم نادرستی است، همان‌طور که ساخت پرسشی (۱۷) نشان می‌دهد.

۵-۲- باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - موضوعی

مورد (۱۸ الف) هم‌پایگی دو پرسش‌واژه افزوده‌ای «کجا» و موضوعی «برای کی» را در ساخت چندپرسش‌واژه‌ای از نوع هم‌پایگی متوالی در زبان فارسی نشان می‌دهد.

۱۸ الف. او کجا و برای کی کار می‌کنه؟

ب. *او کجا و کی کار می‌کنه؟

ج. او به راستی کجا و برای کی کار می‌کنه؟

د. *او کجا و به راستی برای کی کار می‌کنه؟

۱۹ الف. *او کجا و احتمالاً برای کی کار می‌کنه؟

ب. *او احتمالاً کجا و برای کی کار می‌کنه؟

۲۰ الف. * او از همه مهم‌تر کجا و برای کی کار می‌کند؟

ب. او کجا و از همه مهم‌تر برای کی کار می‌کند؟

ساخت دستوری (۱۸ الف) نشان می‌دهد حرف اضافه «برای» به پرسش‌واژه خود حالت داده است که در صورت حذف آن، ساخت نادرستی (۱۸ ب) به دست می‌آید. (۱۸ د) ساخت نادرستی است و نشان می‌دهد «به راستی» پیش از پرسش‌واژه اول دستوری و پذیرفته است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم. ساخت‌های نادرستی (۱۹ الف) و (۱۹ ب) نیز نشان می‌دهند که جایگاه «احتمالاً» پیش از پرسش‌واژه‌های اول و دوم غیر قابل پذیرش است. ساخت (۲۰) نیز نشان می‌دهد جایگاه «از همه مهم‌تر» پیش از پرسش‌واژه دوم است.

مورد (۲۱) نمونه‌ای از ساخت پرسشی چندگانه در زبان فارسی است که باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای «کی» و موضوعی «چی» را نشان می‌دهد.

۲۱ الف. ما کی چی خوردیم؟

ب. ما واقعاً کی چی خوردیم؟

ج. * ما کی واقعاً چی خوردیم؟

۲۲ الف. * ما از همه مهم‌تر کی چی خوردیم؟

ب. * ما کی از همه مهم‌تر چی خوردیم؟

ساخت دستوری (۲۱ ب) نشان می‌دهد در ساخت پرسشی چندگانه، قیدی همچون «واقعاً» پیش از پرسش‌واژه اول قرار می‌گیرد و در صورتی که پیش از پرسش‌واژه دوم بیاید، نتیجه ساخت نادرستی (۲۱ ج) خواهد بود. ساخت‌های نادرستی (۲۲) نیز نشان می‌دهند که جایگاه «از همه مهم‌تر» نه پیش از پرسش‌واژه اول دستوری است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم.

۲۳ الف. چرا زدی و با چی؟

ب. * چرا زدی و چی؟

ج. * از همه مهم‌تر چرا زدی و با چی؟

د. چرا زدی و از همه مهم‌تر با چی؟

ساخت پرسشی گسسته (۲۳ الف) هم‌پایگی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای «چرا» و موضوعی «با چی» را نشان می‌دهد که در صورت حذف حرف اضافه «با» از پرسش‌واژه موضوعی «با چی» که به آن حالت

داده است، نتیجه ساخت ناستوری (۲۳ ب) خواهد بود. (۲۳ ج) یک ساخت ناستوری است، زیرا در این ساخت پرسشی گسسته «از همه مهم‌تر» پیش از پرسش‌واژه اول قرار گرفته و موجب ناستوری شدن آن شده است، در مقابل ساخت پرسشی (۲۳ د) نشان می‌دهد در صورت حضور چنین قیدی پیش از پرسش‌واژه دوم، ساخت حاصل دستوری خواهد بود.

۲۴ الف. او کجا کار میکند و برای کی؟

ب. * او شاید کجا کار میکند و برای کی؟

ج. * او کجا کار میکند و شاید برای کی؟

جایگاه قیدی همچون «شاید»، در ساخت پرسشی گسسته با باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - موضوعی نه پیش از پرسش‌واژه اول است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم.

۵-۳- باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های موضوعی - افزوده‌ای

مورد (۲۵) ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی متشکل از دو پرسش‌واژه موضوعی «کی» و افزوده‌ای «کجا» است.

۲۵ الف. کی و کجا علی^۲ به قتل رسوند؟

ب. * بارها کی و کجا علی^۲ به قتل رسوند؟

ج. * کی و بارها کجا علی^۲ به قتل رسوند؟

۲۶ الف. * از همه مهم‌تر کی و کجا علی^۲ به قتل رسوند؟

ب. کی و از همه مهم‌تر کجا علی^۲ به قتل رسوند؟

مورد (۲۵ ب) و (۲۵ ج) جایگاه ناستوری قید (بارها) را پیش از پرسش‌واژه موضوعی «کی» و افزوده‌ای «کجا» در ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی نشان می‌دهد. در مقابل، جایگاه «از همه مهم‌تر» پیش از پرسش‌واژه دوم دستوری خواهد بود؛ برای مثال (۲۶).

ساخت ناستوری (۲۷) با فعلی مانند «خریدن» نشان می‌دهد که در زبان فارسی هم‌پایگی پرسش‌واژه‌های موضوعی - افزوده‌ای با هر فعلی امکان‌پذیر نیست، در مقابل، فعلی مانند «آواز خواندن»، همان‌طور که در مثال (۲۸) آمده است، این اجازه را می‌دهد و در نتیجه ساخت حاصل دستوری خواهد بود.

۲۷ * ما چی و چرا خریدیم؟

۲۸ الف. اونا چی و کجا خونندن؟

ب. * اونا/از همه مهم‌تر چی و کجا خونندن؟

ج. اونا چی و از همه مهم‌تر کجا خونندن؟

۲۹ الف. * اونا/احتمالاً چی و کجا خونندن؟

ب. اونا چی و احتمالاً کجا خونندن؟

ساخت‌های نادرستی (۲۸ ب) و (۲۹ الف) نشان می‌دهند که حضور «از همه مهم‌تر» و «احتمالاً» پیش از پرسش‌واژه اول موجب نادرستی شدن ساخت پرسشی می‌شود و جایگاه آن‌ها پیش از پرسش‌واژه دوم است، همان گونه که ساخت‌های دستوری (۲۸ ج) و (۲۹ ب) نشان می‌دهند. مورد (۳۰) نیز نمونه‌ای از ساخت پرسشی چندگانه است که باهم‌آیی پرسش‌واژه موضوعی «کی» و افزوده‌ای «چطوری» را نشان می‌دهد.

۳۰ الف. کی چطوری میره؟

ب. * احتمالاً کی چطوری میره؟

ج. * کی احتمالاً چطوری میره؟

۳۱ الف. از همه مهم‌تر کی چطوری میره؟

ب. * کی از همه مهم‌تر چطوری میره؟

ساخت‌های نادرستی (۳۰ ب) و (۳۰ ج) نشان می‌دهند که جایگاه قیدی همچون «احتمالاً» نه پیش از پرسش‌واژه اول است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم. ساخت دستوری (۳۱ الف) نشان می‌دهد که جایگاه «از همه مهم‌تر» در ساخت پرسشی چندگانه با ترتیب پرسش‌واژه‌های موضوعی - افزوده‌ای پیش از پرسش‌واژه اول است.

مورد (۳۲) نمونه‌ای از ساخت پرسشی گسسته است که از باهم‌آیی پرسش‌واژه موضوعی «با کی» و افزوده‌ای «کجا» تشکیل شده است.

۳۲ الف. با کی میری و کجا؟

ب. * از همه مهم‌تر با کی میری و کجا؟

ج. با کی میری و از همه مهم‌تر کجا؟

ساخت نادرستی (۳۲ ب) نشان می‌دهد که حضور قید «از همه مهم‌تر» پیش از پرسش‌واژه اول در

ساخت پرسشی چندگانه دستوری نیست و جایگاه آن پیش از پرسش‌واژه دوّم است، همان گونه که ساخت دستوری (۳۲ ج) نشان می‌دهد.

ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی متشکل از دو پرسش‌واژه موضوعی - افزوده‌ای دستوری است. جایگاه قیدی همچون «بارها» در ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی نه پیش از پرسش‌واژه اوّل است و نه پیش از پرسش‌واژه دوّم. در مقابل، اگر قیدهایی همچون «از همه مهم‌تر» و «احتمالاً» داشته باشیم، حضور آن‌ها پیش از پرسش‌واژه دوم دستوری خواهد بود. باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های موضوعی - افزوده‌ای در ساخت پرسشی چندگانه، دستوری است. حضور «احتمالاً» در این نوع ساخت پرسشی نه پیش از پرسش‌واژه اوّل پذیرفته و قابل قبول است و نه پیش از پرسش‌واژه دوّم. باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های موضوعی - افزوده‌ای در ساخت‌های پرسشی گسسته نیز دستوری است. در این نوع ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای، جایگاه قید گوینده‌محور «از همه مهم‌تر» پیش از پرسش‌واژه دوّم است.

۵-۴- باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های موضوعی - موضوعی

مورد (۳۳ الف) هم‌پایگی دو پرسش‌واژه موضوعی «چی» و موضوعی «به کی» را در زبان فارسی نشان می‌دهد که مورد پذیرش گویشوران فارسی‌زبان نیست و حتی در صورت حذف نشانه مفعول -o از «چی» و حرف اضافه «به» از «به کی» که به این پرسش‌واژه‌ها حالت داده‌اند، نتیجه ساخت نادرستی (۳۳ ب) خواهد بود.

۳۳ الف. *چی و به کی فروختی؟

ب. *چی و کی فروختی؟

ج. *از همه مهم‌تر چی و به کی فروختی؟

د. *چی و از همه مهم‌تر به کی فروختی؟

۳۴ الف. *خوشبختانه چی و به کی فروختی؟

ب. *چی و خوشبختانه به کی فروختی؟

مورد (۳۳ ج) نشان می‌دهد در صورتی که در ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی قید گوینده‌محور «از همه مهم‌تر» پیش از پرسش‌واژه اوّل بیاید، ساخت حاصل نادرستی خواهد بود و جایگاه آن پیش از پرسش‌واژه موضوعی دوّم است و این مسئله را ساخت دستوری (۳۳ د) نشان می‌دهد. ساخت‌های نادرستی (۳۴) نیز نشان می‌دهند که قید «خوشبختانه» نه پیش از پرسش‌واژه اوّل و نه پیش از

پرسش‌واژه دوم پذیرفته و قابل قبول نیست.

مورد (۳۵) نمونه‌ای از ساخت پرسشی چندگانه با ترکیبی از پرسش‌واژه‌های موضوعی «به کی» و «چی» است.

۳۵ الف. به کی چی دادی؟

ب. *حقیقتاً به کی چی دادی؟

ج. *به کی حقیقتاً چی دادی؟

د. *از همه مهم‌تر به کی چی دادی؟

ه. به کی از همه مهم‌تر چی دادی؟

ساخت‌های نادستوری (۳۵ ب) و (۳۵ ج) نشان می‌دهند که جایگاه قیدی همچون «حقیقتاً» در ساخت پرسشی چندگانه نه پیش از پرسش‌واژه اول است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم، ولی در صورت حضور قیدی همچون «از همه مهم‌تر» در چنین ساختی، جایگاه آن پیش از پرسش‌واژه دوم است. شماره (۳۶) ساخت پرسشی گسسته و ترکیبی از پرسش‌واژه‌های موضوعی «چی» و «با کی» است که در صورت حذف حرف اضافه «با» از پرسش‌واژه موضوعی «با کی» که به آن حالت داده است، نتیجه ساخت نادستوری (۳۶ ب) خواهد بود.

۳۶ الف. چی خوردی و با کی؟

ب. *چی خوردی و کی؟

ج. *از همه مهم‌تر چی خوردی و با کی؟

د. چی خوردی و از همه مهم‌تر با کی؟

۳۷ الف. *شاید چی خوردی و با کی؟

ب. *چی خوردی و شاید با کی؟

مورد (۳۶ ج) جایگاه نادستوری و غیر قابل پذیرش قید گوینده‌محور «از همه مهم‌تر» را نشان می‌دهد و (۳۶ د) جایگاه صحیح این قید در ساخت پرسشی گسسته است که پیش از پرسش‌واژه دوم است. ساخت‌های نادستوری (۳۷) نیز نشان می‌دهند که جایگاه «شاید» نه پیش از پرسش‌واژه اول است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم.

بررسی‌ها نشان می‌دهند سخنگویان فارسی‌زبان، هم‌پایگی پرسش‌واژه‌های موضوعی را در ساخت

پرسشی هم‌پایه متوالی قبول ندارند و در این میان در صورت حذف حالت‌دهنده‌ها، ساخت حاصل ناستوری خواهد بود. جایگاه «از همه مهم‌تر» در این نوع ساخت‌ها پیش از پرسش‌واژه موضوعی دوم است؛ در صورتی که جایگاه قید ارزیابی «خوشبختانه» در این نوع ساخت پرسشی نه پیش از پرسش‌واژه اول است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم.

جایگاه قید گوینده‌محور «حقیقتاً» در ساخت پرسشی چندگانه پیش از پرسش‌واژه اول است، ولی در صورتی که قیدی همچون «از همه مهم‌تر» بخواهد در ساخت پرسشی حضور داشته باشد، جایگاه آن پیش از پرسش‌واژه دوم است؛ همچنین، جایگاه قیدی همچون «از همه مهم‌تر» در ساخت پرسشی گسسته پیش از پرسش‌واژه دوم است و حضور «شاید» نه پیش از پرسش‌واژه اول و نه پیش از پرسش‌واژه دوم، هیچ‌کدام پذیرفته نیست.

جدول (۱). باهم‌آیی پرسش‌واژه‌ها در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای

ساخت‌های پرسشی هم‌پایه متوالی	ساخت‌های پرسشی چندگانه	ساخت‌های پرسشی گسسته
✓	×	✓
باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - افزوده‌ای		
✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)	✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)	✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)
باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - موضوعی		
✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)	✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)	✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)
باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های موضوعی - افزوده‌ای		
✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)	✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)	✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)
باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های موضوعی - موضوعی		
✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)	✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)	✓ (با حضور حالت‌دهنده‌ها)

۶- نتیجه‌گیری

نوشتار پیش رو از دو بخش تشکیل شده است. در بخش اول به باهم‌آیی پرسش‌واژه‌ها و در بخش دوم به جایگاه قیده‌های گوینده‌محور در ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای پرداخته شد. بررسی داده‌ها نشان می‌دهند در زبان فارسی باهم‌آیی پرسش‌واژه‌ها با ترتیب افزوده‌ای - افزوده‌ای در هر دو نوع هم‌پایه متوالی و گسسته امکان‌پذیر است. در مقابل، ساخت پرسشی چندگانه با این ترتیب پرسش‌واژه‌ها در میان فارسی‌زبانان پذیرفته و قابل قبول نیست. باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - موضوعی، موضوعی - افزوده‌ای و نیز موضوعی - موضوعی که در آن‌ها یکی از پرسش‌واژه‌ها موضوعی است، تنها در صورتی دستوری است که الزامات حالت پرسش‌واژه‌های موضوعی را حروف اضافه «برای»، «با»، «به»

و نیز نشانه *O*- مفعول‌ساز برآورده سازند؛ به بیان دیگر، چنین ساخت‌هایی تنها با حضور حالت‌دهنده‌ها دستوری هستند.

در بخش دوم به جایگاه قیده‌های گوینده‌محور در هر یک از ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای (هم‌پایه متوالی، چندگانه و گسسته) به صورت جداگانه پرداختیم. بررسی داده‌ها نشان می‌دهد جایگاه قیده‌های گوینده‌محور «از همه مهم‌تر» و «احتمالاً» در ساخت‌های پرسشی هم‌پایه متوالی با ترتیب افزوده‌ای - افزوده‌ای پیش از پرسش‌واژه دوم است و حضور آن‌ها پیش از پرسش‌واژه اول نادرستی و در میان فارسی‌زبانان ناپذیرفتنی است. ساخت پرسشی چندگانه با ترتیب دو پرسش‌واژه افزوده‌ای «کی» و «چطوری» یک ساخت غیر قابل پذیرش در میان سخنگویان فارسی‌زبان است. جایگاه «از همه مهم‌تر» در ساخت پرسشی گسسته با ترتیب دو پرسش‌واژه افزوده‌ای پیش از پرسش‌واژه دوم است؛ ولی حضور «قطعاً» هم پیش از پرسش‌واژه اول و هم پیش از پرسش‌واژه دوم، نادرستی است.

قیدی همچون «به راستی» در ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی با ترتیب پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - موضوعی پیش از پرسش‌واژه اول می‌تواند دستوری و پذیرفته باشد؛ اما حضور قید معرفت‌شناختی «احتمالاً» هم پیش از پرسش‌واژه اول و هم پیش از پرسش‌واژه دوم نادرستی است. قید گوینده‌محور «از همه مهم‌تر» پیش از پرسش‌واژه دوم قابل پذیرش است. در ساخت پرسشی چندگانه با ترتیب پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - موضوعی، قید «واقعاً» پیش از پرسش‌واژه اول دستوری است؛ ولی حضور قید گوینده‌محور «از همه مهم‌تر» هم پیش از پرسش‌واژه اول و هم پیش از پرسش‌واژه دوم، نادرستی است.

«شاید» در ساخت پرسشی گسسته با باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های افزوده‌ای - موضوعی نه پیش از پرسش‌واژه اول قابل پذیرش است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم. جایگاه قید «بارها» در ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی با ترتیب پرسش‌واژه‌های موضوعی - افزوده‌ای هم پیش از پرسش‌واژه اول و هم پیش از پرسش‌واژه دوم، نادرستی است. در مقابل، اگر قیدهایی همچون «از همه مهم‌تر» و نیز «احتمالاً» در جمله داشته باشیم، حضورشان پیش از پرسش‌واژه دوم دستوری خواهد بود. حضور قید «احتمالاً» در ساخت پرسشی چندگانه با باهم‌آیی پرسش‌واژه‌های موضوعی - افزوده‌ای پیش از پرسش‌واژه اول و پرسش‌واژه دوم در میان سخنگویان فارسی‌زبان پذیرفته نیست. در حالی که حضور «از همه مهم‌تر» در این نوع ساخت پرسشی پیش از پرسش‌واژه اول دستوری است. جایگاه «از همه مهم‌تر» در ساخت‌های پرسشی گسسته با ترتیب موضوعی - افزوده‌ای، پیش از پرسش‌واژه دوم دستوری و پذیرفته است.

جایگاه «از همه مهم‌تر» در ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی با ترتیب پرسش‌واژه‌های موضوعی - موضوعی پیش از پرسش‌واژه دوم است. جایگاه قید «خوشبختانه» در ساخت پرسشی هم‌پایه متوالی نه پیش از پرسش‌واژه اول است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم. جایگاه «حقیقتاً» در ساخت پرسشی چندگانه نیز با ترتیب پرسش‌واژه‌های موضوعی - موضوعی نه پیش از پرسش‌واژه اول است و نه پیش از پرسش‌واژه دوم، ولی در صورت وجود قیدی همچون «از همه مهم‌تر»، جایگاه آن پیش از پرسش‌واژه دوم است؛ همچنین، جایگاه «از همه مهم‌تر» در ساخت پرسشی گسسته موضوعی - موضوعی پیش از پرسش‌واژه دوم است و جایگاه «شاید» پیش از پرسش‌واژه اول و دوم دستوری نیست. برخلاف نتایج بررسی چیتگو و گراشانین-یوکسک (۲۰۱۳) در زبان فارسی قیده‌های گوینده‌محور هم در ساخت‌های پرسشی هم‌پایه متوالی اتفاق می‌افتد و هم ساخت‌های پرسشی چندگانه و گسسته.

منابع

- راسخ‌مهند، محمد (۱۳۸۲). قید جمله و قید فعل در زبان فارسی. *مجله زبان‌شناسی*، ۱۸(۱)، ۹۵-۱۰۰.
- رضوی‌زاده، اکرم؛ هنگامه واعظی؛ لطیف عطاری؛ سیدمحمد رضی‌نژاد و عبدالحسین حیدری، (۱۳۹۸). بررسی دلایل دوبندی بودن ساخت‌های چندپرسش‌واژه‌ای: هم‌پایه و چندگانه. *مجله پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی دانشگاه همدان* (مقالات آماده انتشار).
- منصوری، مهرزاد (۱۳۹۳). بررسی جایگاه بی‌نشان قید حالت در زبان فارسی. *فصلنامه مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*، ۲(۵)، ۱-۱۹.
- واعظی، هنگامه و یادگار کریمی (۱۳۹۸). پرسشی‌های چندپرسش‌واژه‌ای هم‌پایه در زبان فارسی: تحلیلی رده‌شناختی - نحوی. *فصلنامه زبان‌پژوهی دانشگاه الزهراء (س)*، ۱۱(۳۲)، ۱۵۹-۱۷۷.

References

- Abeillé, A. & D. Godard (2003). French adverbs without functional projections. In: M. Coene & A. d'Hulst (Eds.). *Comparative Romance Linguistics*, (pp. 1-39). Amsterdam: John Benjamins.
- Bilblie, G. & A. Gazdik (2012). Wh-coordination in Hungarian and Romanian questions. *Empirical Issues in Syntax and Semantics*, 9, 1-18.
- Browne, W. (1972). Conjoined Question Words and the Limitation on English Surface Structure. *Linguistic Inquiry*, 3 (2), 223-226.
- Cinque, G. (1999). *Adverbs and Functional Heads, a cross-linguistic perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Citko, B. & M. Gračanin-Yuksek (2013). Towards a New Typology of Coordinated Wh-Questions. *Journal of linguistics*, Published by Cambridge University Press, 49 (1),

- 1-32.
- Ernst, T. (2004). Principles of adverbial distribution in the lower clause. *Lingua*, 114 (6), 755-777.
- Gračanin-Yukse, M. (2017). *Conjoined Wh-Questions*. Middle East Technical University: Turkey.
- Jackendoff, R. (1972). *Semantics Interpretation in Generative Grammar*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Karimi, Simin. & A. Taleghani (2007). *Wh-Movement, Interpretation, and Optionality in Persian*. Clausal and Phrasal Architecture: Syntactic Derivatio and Interpretation. John Benjamin Publishing, 167-187.
- Larson, B. (2012). *Wh-dependencies without movement in Germanic*. Paper presented at the Comparative Germanic Syntax Workshop 27. Yale University, New Haven, CT.
- Lewis, G. (1967). *Turkish Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Lipták, A. (2011). Strategies of Wh-Coordination. *Linguistic Variation*, (11), 149-188.
- Mathews, P. H. (1981). *Syntax*, Cambridge. Cambridge University Press.
- Shaer, B. (2003). Manner Adverbs and the Association Theory: Some Problems and Solutions. In: E. Lang, C. Maienborn & C. Fabricius-Hansen (Eds.), *Modifying Adjuncts*, Berlin and New York: Mouton, de Gruyter, 211-259.
- Tomaszewicz, B. (2011). Against Spurious Coordination in Multiple Wh-questions. *West Coast Conferenc on Formal Linguistics*, 28.
- Zhang, N. (2007). The syntactic derivations of two paired dependency constructions. *Lingua* 117, National Chung Cheng University, 2134-2158.

شرویش گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی